

СТАН НАУКОВОЇ РОЗРОБЛЕНОСТІ ПРОБЛЕМИ ПІДГОТОВКИ СПРАВИ ДО СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Досліджено стан наукової розробленості проблеми підготовки справи до судового розгляду в цивільному судочинстві. Показано стійкий науковий інтерес до проблеми підготовчих процедур, перспективності подальших досліджень підготовки справи до судового розгляду, особливо в умовах значного оновлення цивільного процесуального законодавства й пошуку нової концепції функціонування правосуддя в цивільних справах.

Автор доводить, що значний поштовх розвитку нового знання дала кодифікація цивільного процесуального законодавства. Учені-процесуалісти проаналізували сутність і значення підготовки справи до судового розгляду, місце в системі цивільного процесу, послідовність здійснюваних дій. Крім того, науковий пошук торкнувся особливостей підготовки різних категорій цивільних справ і в різних видах судочинства, застосування цивільних процесуальних норм щодо стадії підготовки справи до судового розгляду. Особливу увагу правознавці приділили також зарубіжному цивільному судочинству, почавши формування самостійного напрямку досліджень – порівняльного цивільного процесу.

***Ключові слова:** підготовка цивільних справ до судового розгляду, суд, учасники процесу, позовне провадження, стадія цивільного процесу.*

Shapoval Mykola. Postgraduate Student of Sumy National Agrarian University. State of the scientific development of the problem of preparation of the case for trial in civil proceedings

The article is devoted to the study of the state of scientific development of the problem of preparation of the case for trial in civil proceedings. The researcher notes that such an acquisition of procedural thought creates the necessary basis for further study of the institutions and stages of the civil process today. There is no way that scientific work can be dismissed, on the contrary, the tasks of modern legal science and practice are to give them a comprehensive and objective assessment. In view of this, it is legitimate to refer to the achievements of today's procedural science and to determine what has already become over time both the basis and the heritage of civil procedural thought.

The given bibliography indicates a stable scientific interest in the problem of preparatory procedures and the prospect of further research of the process of preparation of the case for trial. Moreover, this is important in the context of a significant update of the civil procedural legislation and the search for a new concept of functioning of justice in civil cases.

Key words: *preparation of civil cases for trial, court, participants in the process, lawsuit, stage of the civil process.*

Реформи цивільного судочинства тільки тоді досягнуть значного успіху, коли будуть засновані на міцному фундаменті всебічного наукового знання, широкому обґрунтуванні необхідності кардинальних змін моделі правосуддя в цивільних справах, розумінні правових і соціальних наслідків їх проведення. У структурі дослідження підготовки справи до судового розгляду аналіз стану доктринальної розробленості проблеми посідає особливе місце. Затребуваність такого вивчення обумовлюється, крім усього іншого, важливістю збереження наступності цивілістичної наукової думки, з одного боку, і переоцінкою багатого надбання вітчизняної цивільної процесуальної науки – з іншого.

Проблема підготовки справи до судового розгляду була предметом вивчення протягом досить тривалого часу. Так, Г. Риндзюньський у праці «Техніка цивільного процесу стосовно Цивільного процесуального кодексу РСФСР» 1924 року в першому розділі, присвяченому поданню позову, приділив увагу проблемам попередньої підготовки. Він писав про виникнення справи, визначення її підсудності, про сторони у процесі тощо. У главі третій вчений виклав дії суду до слухання справи: розпорядження суду при поданні позову і для встановлення відповідача, для прискорення справи, забезпечення позову, призначення представника, призначення справи до слухання. У главі сьомій Г. Риндзюньський описав підготовку відповідача і його дії до розгляду справи – визнання позову й мирову угоду, з'ясування формальних відводів, захист по суті, залучення третьої особи й подання зустрічного позову. Глава восьма цілком присвячена подальшим підготовчим діям суду і сторін¹.

У 1948 році К. С. Юдельсон звернувся до проблеми попередньої підготовки справи в цивільному процесі. Перший розділ учений присвятив з'ясуванню сутності попередньої підготовки

справи в цивільному процесі і її значення. Другий розділ містить основні положення попередньої підготовки цивільних справ (завдання й методики). Третій розділ розкривав зміст дій щодо приймання позовних заяв і попередньої підготовки цивільних справ. У п'ятому розділі автор зупиняється на процесуальній формі підготовки цивільних справ у суді².

У 1962 році В. К. Пучинський видав невелику за обсягом роботу, яка спеціально присвячена підготовці цивільних справ до судового розгляду. Учений-процесуаліст сконцентрував свою увагу на ключових питаннях цивільного судочинства того періоду – підготовка справи до судового розгляду як стадія цивільного процесу, її завдання, процесуальні дії судді щодо підготовки справи до судового розгляду³.

У 1967 році О. П. Клейнман, описуючи новітні напрями в науці цивільного процесуального права, поряд із цивільними процесуальними відносинами, позовом, доказами, оскарженням судових рішень, зупинився також на актуальних питаннях підготовки справи до судового розгляду⁴. В одному зі збірників наукових статей учений опублікував роботу, присвячену деяким теоретичним питанням підготовки справи й судового розгляду в цивільному процесі⁵.

У 1970 році у збірнику аспірантських робіт була опублікована стаття В. Ф. Ковіна «Про завдання підготовки цивільної справи до судового розгляду»⁶.

Дещо пізніше в журналі «Радянська юстиція» надруковано статтю М. Тоболовської про підготовку адвоката до судового розгляду в цивільній справі⁷.

У науковому виданні «Підготовка цивільних справ до судового розгляду» 1971 року колективом авторів були висвітлені теоретико-прикладні питання поняття, змісту і значення підготовки справи до судового розгляду, а також особливості підготовки окремих категорій цивільних справ до судового розгляду⁸.

Досліджуючи (1972 р.) природу окремого провадження в цивільному процесуальному праві, проблемні аспекти судового встановлення юридичних і доказових фактів у порядку окремого провадження, П. Ф. Єлисейкін в окремій главі описав особливості підготовки справ про встановлення фактів до судового розгляду⁹.

В. Д. Кайгородов (1987 р.) продовжив дослідження в цьому напрямі. Даючи загальну характеристику провадження у справах про встановлення фактів, що мають юридичне значення, автор визначив процесуальні особливості підготовки таких справ¹⁰.

Судовий порядок захисту честі й гідності став темою дисертаційного дослідження В. І. Локова, який вказав на процесуальні особливості розгляду справ про захист честі й гідності, зокрема специфіку підготовчих дій даної категорії цивільних справ¹¹.

Л. О. Гресь, висвітлюючи процесуальні особливості розгляду й вирішення трудових справ, аналізувала підготовку трудової справи до судового розгляду¹².

І. М. Колядко, вивчаючи судочинство за скаргами на постанови у справах про адміністративні правопорушення, зупинився, зокрема, на процесуальних особливостях підготовки й судового розгляду даної категорії цивільних справ¹³.

Дисертація А. І. Кудряшової, присвячена правому становищу осіб, що беруть участь у справах, які виникають із адміністративно-правових відносин, висвітлює питання процесуальних гарантій суб'єктивних прав осіб, що беруть участь у справі, зокрема під час підготовки даних категорій справ до судового розгляду¹⁴.

М. І. Богатирьов, аналізуючи судочинство у справах про відібрання дітей у батьків без позбавлення батьківських прав, особливу увагу приділяє процедурам підготовки до судового розгляду в цій категорії цивільних справ¹⁵.

Середина 80—х років ХХ століття ознаменувалася здійсненням порівняльно-правових досліджень цивільного судочинства. Л. В. Галицький у 1984 році захистив дисертацію з проблеми провадження в цивільних справах у Верховному суді США. Поряд із питаннями компетенції Верховного суду США та оскарження рішень у цивільних справах у цьому суді, автор висвітлює процедури підготовки справи до судового розгляду¹⁶.

К. С. Айриян приблизно в цей же час почав роботу з вивчення підготовки цивільних справ до розгляду в англійському суді. Своє дослідження вчений побудував на аналізі основних рис стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду. При цьому доктринальне обґрунтування одержали завдання підготовчої стадії цивільного процесу, принципи процесу на стадії

підготовки справи до розгляду, інститут обміну змагальними паперами. Вчений висвітлив питання порушення цивільної справи і початку підготовки до розгляду, розвитку і завершення письмової форми змагання, акцентував увагу на основних процесуальних формах виявлення і збирання доказів: способах розкриття доказової інформації, досудових нарадах, конструкції «привілейованих відомостей»¹⁷.

Є. Халубинська (1991 р.) у дослідженні «Участь громадськості в цивільному процесі за радянським і польським правом» проаналізовані можливі форми участі громадськості в цивільному судочинстві, довела необхідність залучення громадськості до підготовки справи до судового розгляду¹⁸.

У Б. М. Лапін у роботі (1980 р.), присвяченій ефективності застосування норм цивільного процесуального права на стадії підготовки справ до судового розгляду, аналізує цивільний процесуальний аспект застосування права на стадії підготовки справи до судового розгляду. Автор звертається до категорії застосування як самостійної форми реалізації норм цивільного процесуального права, визначає значення процесуальної форми й сутність конкретизації правовідносин на стадії підготовки цивільних справ до судового розгляду, особливості тлумачення правових норм. Особливу увагу вчений приділив теоретичним і практичним проблемам підвищення ефективності підготовки цивільних справ до судового розгляду — передумовам і шляхам дослідження ефективності застосування норм про підготовку справ, поняттю, сутності і значенню підготовки справ до судового розгляду, вдосконаленню процесуальної регламентації підготовчих дій, ролі адвокатур у підготовці справ, деяким аспектам покращення форм організації й контролю підготовки справ¹⁹.

С. Д. Чиганова присвятила свою дисертацію (1985 р.) проблемі формування переконання суду першої інстанції в позовному провадженні. Автором виокремлені питання порушення й підготовки цивільної справи до судового розгляду як першого етапу формування внутрішнього переконання суддів²⁰.

С. Ш. Болтуєвим (1985 р.) була захищена дисертація «Проблема доказування в цивільному судочинстві». Учений, визначаючи доказування й установлення істини в цивільній справі як основоположні категорії дослідження, водночас пильну увагу

приділив заходам підвищення ефективності доказування й пізнання в цивільному судочинстві. В удосконаленні підготовки справи до судового розгляду автор убачав можливості підвищення ефективності процедур доказування²¹.

С. А. Барашков, звертаючись до проблематики вірогідності та ймовірності в цивільному процесі, дослідив особливості реалізації даних категорій у суді першої інстанції, зокрема на стадії підготовки справи до судового розгляду²².

С. А. Ташназаров захистив кандидатську дисертацію (1988 р.) з проблеми підготовки цивільних справ до судового розгляду. Своє дослідження автор починає з постановки питання щодо поняття і змісту стадії підготовки справ до судового розгляду. Дослідник аналізує поняття стадії цивільного процесу, процесуальні дії як засіб досягнення мети й виконання завдання підготовчої стадії цивільного процесу, звертає увагу на оформлення дій судді на стадії підготовки справи до судового розгляду. Значне місце у структурі дисертаційного дослідження займають питання застосування деяких цивільних процесуальних інститутів на стадії, що розглядається, зокрема призупинення провадження у справі, мирова угода й відмова позивача від позову, припинення провадження у справі й залишення заяви без розгляду²³.

Дисертація Г. А. Голошвілі (1988 р.) «Своєчасний розгляд цивільних справ у суді та процесуальні засоби його забезпечення» містила параграф, присвячений підготовці справ до судового розгляду²⁴.

У докторській дисертації з проблем теорії судового захисту (1988 р.) П. М. Філіпов, розглядаючи напрями вдосконалювання діяльності судових органів щодо захисту інтересів громадянина і суспільства, здійснив аналіз процесуальних засобів звернення до судових органів і підготовки до судового розгляду²⁵.

П. Я. Трубніков, розглядаючи актуальні питання захисту цивільних прав у суді у світлі конституційного права громадян на судовий захист (1990 р.), виокремлював підготовку справи до судового розгляду як предмет свого дослідження²⁶.

Г. О. Жилін у 1991 р. захистив кандидатську дисертацію з питань підготовки цивільних справ до розгляду в суді касаційної інстанції. Свій аналіз автор почав із визначення сутності, ролі й місця підготовки цивільних справ до розгляду в суді касаційної

інстанції. Визначаючи завдання підготовки цивільних справ до розгляду в суді касаційної інстанції, учений акцентував увагу на особливостях процесуальних відносин, що виникають під час підготовки цивільних справ до розгляду в суді касаційної інстанції, а також змісті підготовчих дій. У цьому зв'язку одержали доктринальне обґрунтування дії щодо забезпечення своєчасного розгляду справ судом другої інстанції та прав зацікавлених осіб на повноцінну участь у розгляді справи, дії щодо перевірки обґрунтованості порушення касаційного провадження й відсутності обставин, що перешкоджають розгляду справи судом другої інстанції, дії щодо підготовки перевірки законності й обґрунтованості оскарженої постанови, дії щодо виявлення причин і умов, які сприяють порушенню законності²⁷.

Як бачимо, проблематика підготовчого провадження має досить значну бібліографію. Навряд чи можна говорити, що вчені оминали своєю увагою актуальні питання здійснення підготовчих дій. При цьому не викликає сумнівів, що значний поштовх розвитку нового знання дала кодифікація цивільного процесуального законодавства й запровадження нового ЦПК УРСР 1963 року. Учені-процесуалісти досліджуваного періоду проаналізували сутність і значення підготовки справи до судового розгляду, місце в системі цивільного процесу, послідовність здійснюваних дій. Крім того, науковий пошук торкнувся особливостей підготовки різних категорій цивільних справ і в різних видах судочинства, застосування цивільних процесуальних норм щодо стадії підготовки справи до судового розгляду. Особливу увагу правознавці приділили зарубіжному цивільному судочинству, почавши формування самостійного напрямку досліджень порівняльного цивільного процесу. Поза сумнівом, цивілістична доктрина збагатилася компаративістськими дослідженнями підготовки цивільних справ до розгляду в зарубіжних країнах, і не тільки соціалістичних.

Таке надбання процесуальної думки створює необхідний базис для продовження вивчення інститутів і стадій цивільного процесу. Жодним чином не можна відкидати наукові напрацювання, навпаки, завдання сучасної правової науки і практики — давати їм всебічну й об'єктивну оцінку. З огляду на це правомірним вбачається звернення до досягнень сучасної процесуальної

науки й визначення того, що вже стало із плином часу одночасно і підґрунтям, і надбанням цивільної процесуальної думки.

У 1997 році Г. О. Світлична захистила дисертацію з питань підготовки до судового розгляду справ окремого провадження²⁸.

У 2000 році О. В. Рожнов представив юридичній громадськості своє дисертаційне дослідження принципу оперативності в цивільному процесуальному праві. Аналізуючи процесуальні засоби реалізації розглянутого принципу під час розгляду й вирішення справ судом першої інстанції, автор пропонує виокремлювати підготовку справи до судового розгляду як один із основних процесуальних засобів забезпечення своєчасності захисту суб'єктивних прав і законних інтересів громадян і юридичних осіб²⁹.

У 2007 році Н. Л. Бондаренко-Зелінська захистила кандидатську дисертацію, спеціально присвячену підготовці цивільних справ до судового розгляду як стадії цивільного процесу. В роботі досліджено процесуально-правову природу підготовки цивільних справ до судового розгляду, її місце у структурі цивільного процесу. Обґрунтовується висновок, згідно з яким підготовка є самостійною обов'язковою стадією всіх видів судочинств цивільного процесу: позовного, окремого, наказного; провадження в суді першої інстанції, апеляційного й касаційного провадження. Особливу увагу вчений приділяє цілям і завданням, поставленим перед судом, особами, що беруть участь у справі, та іншими учасниками цивільного процесу під час підготовки цивільних справ до судового розгляду. Дослідник указує на особливості процесуальної форми підготовки цивільних справ до судового розгляду в порядку позовного, окремого та наказного проваджень. Автор підтримує й додатково обґрунтовує висловлений в літературі погляд, згідно з яким зміст підготовки цивільних справ до судового розгляду становить процесуальна діяльність не тільки суддів, але й інших суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин. Н. Л. Бондаренко-Зелінська також визначає особливості підготовки до судового розгляду цивільних справ у порядку апеляційного й касаційного судочинства³⁰.

А. С. Олійник проаналізувала (2009 р.) дискусійні питання, що виникають під час застосування норм ЦПК України, що

регулюють провадження в цивільних справах до судового розгляду і проведення попереднього судового засідання³¹.

У 2011 році Т. А. Стоянова у своїй роботі розглядала проблему визначення й місця стадії провадження у справі до судового розгляду в цивільному процесі, а також розмежування таких понять, як провадження у справі до судового розгляду, підготовка цивільної справи й попереднє судове засідання³².

Тему принципів цивільного судочинства продовжив у 2012 році Г. П. Тимченко. Прикладний аспект досліджень ученого стосувався особливостей реалізації системи принципів на різних стадіях процесу, зокрема при здійсненні підготовчого провадження³³.

Розглядаючи актуальні проблеми окремого провадження, Р. С. Нікітенко (2014 р.) присвятив частину свого дослідження провадженню у справах про розірвання шлюбу до судового розгляду³⁴.

Л. М. Косовський (2014 р.) писав про забезпечення примирення сторін як основну мету стадії підготовки справи з іноземним елементом до судового розгляду³⁵.

Л. Є. Гузь і М. С. Лайкова видали (у 2014 р.) науковий посібник, присвячений підготовці справ про спадкування до судового розгляду³⁶.

У межах вивчення процесуальних особливостей окремого провадження у справах про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав і інтересів, Т. Ц. Кашперська (2015 р.) аналізує провадження досудового розгляду в цій категорії цивільних справ³⁷.

М. І. Доманська у своїй дисертації з проблеми провадження у справах про зміну правового статусу фізичної особи в цивільному процесі (2015 р.) писала про мету, форму і зміст підготовки даної категорії цивільних справ до судового розгляду³⁸.

Н. О. Зражевською (2015 р.) були досліджені питання правової природи, змісту й особливості підготовки цивільних справ до розгляду в судах апеляційної й касаційної інстанції³⁹.

К. О. Фесик, представляючи (2017 р.) результати вивчення можливості захисту колективних прав і інтересів у порядку цивільного судочинства, розкрив особливості провадження в колективних позовах до судового розгляду⁴⁰.

Х. А. Джавадов (2018 р.), вивчаючи сучасний стан цивільного судочинства, звернувся до проблеми ефективності підготовки цивільних справ до судового розгляду⁴¹.

Історіографічний огляд свідчить про стійкий науковий інтерес до проблеми підготовчих процедур, перспективності подальших досліджень підготовки справи до судового розгляду, тим більше в умовах значного оновлення цивільного процесуального законодавства й пошуку нової концепції правосуддя в цивільних справах.

1. Рынздюнский Г. Техника гражданского процесса применительно к Гражданскому процессуальному кодексу РСФСР. Москва: Юрид. Изд-во НКЮ, 1924. 2. Юдельсон К. С. Предварительная подготовка дела в советском гражданском процессе. Москва: Юрид. изд-во МЮ СССР, 1948. 30 с. 3. Пучинский В. К. Подготовка гражданских дел к судебному разбирательству. Москва: Госюриздат, 1962.90 с. 4. Клейнман А. Ф. Новейшие течения в науке советского гражданского процессуального права. Очерки по истории. Москва: Изд-во Моск. ун-та, 1967. С. 58-71. 5. Клейнман А. Ф. Некоторые теоретические вопросы подготовки дела и судебного разбирательства в советском гражданском процессе. *Вопросы советского государства и права*: Серия юрид., вып. 8, ч. 3. Труды Иркутского университета. Т. 45 / Редкол.: Арсеньев В.Д., Виттенберг Г.Б., Иванов О.В., Крылова З.Г., Нижечек В.И., Пертцик В.А. (Отв. ред.) Иркутск, 1967. С. 74-94. 6. Ковина В. Ф. О задачах подготовки гражданского дела к судебному разбирательству: Сб. аспирантских работ. Вып. 11 / Отв. ред.: Семенов В.М.; Редкол.: Абдулла Ф.С., Воложанин В.П., Галиакбаров Р.Р., Глазырин Ф.В., Давыдов П.М., Кофман В.И., Ливчак Б.Ф., Мелехов А.К., Недобоева А.Е., Петришева Г.И., Прохоров В.Т., Свинкин А.И., Черданцев А.Ф. Свердловск, 1970. С. 160-167. 7. Тоболовская М. Подготовка адвоката к судебному разбирательству по гражданскому делу. *Советская юстиция*. № 2. С. 8-9. 8. Подготовка гражданских дел к судебному разбирательству / Сост.: Андреев А.П., Баринова Н.Н., Вдовин В.М., Красильников В.И., Левичева А.Г., Николаева В.А., Серов В.М., Сидоров М.П., Фролова А.В.; Под ред.: Червяков К.К. Саратов: Изд-во Саратов. ун-та, 1971. 93 с. 9. Елисейкин П.Ф. Судебное установление фактов, имеющих юридическое значение. Москва: Юрид. лит., 1972. С. 62-66. 10. Кайгородов В. Д. Процессуальные особенности судебного рассмотрения дел об установлении фактов, имеющих юридическое значение. Свердловск: Изд-во Свердл. юрид. ин-та, 1987. С. 39-48. 11. Локов В. И. Защита чести и достоинства граждан и организаций в гражданском судопроизводстве: дис. ... канд. юрид. наук. Ленинград, 1988. С. 91-99. 12. Грось Л. А. Процессуальные особенности рассмотрения и разрешения трудовых дел. Москва: ВЮЗИ, 1985. С. 48-54. 13. Колядко И. Н. Судопроизводство по жалобам на постановления по делам об административных правонарушениях: дис. ... канд.

юрид. наук. Минск, 1986. С. 134-150. **14.** Кудряшов А. И. Правовое положение лиц, участвующих в делах, возникающих из административно-правовых отношений: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1983. С. 143-153. **15.** Богатырев Н. И. Судопроизводство по делам об отобрании детей у родителей без лишения родительских прав: дис. ... канд. юрид. наук. Саратов, 1989. С. 94-120. **16.** Галицкий Л. В. Производство по гражданским делам в Верховном суде США: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1984. С. 135-148. **17.** Айриян К. С. Подготовка гражданских дел к разбирательству в английском суде: дис. ... канд. юрид. наук. Москва, 1989. 177 с. **18.** Халубиньска Э. Участие общественности в гражданском процессе по советскому и польскому праву: дис. ... канд. юрид. наук. Минск, 1991. С. 65-81. **19.** Лапин Б. Н. Эффективность применения норм гражданского процессуального права в стадии подготовки дел к судебному разбирательству: дис. ... канд. юрид. наук. Ленинград, 1980. 186 с. **20.** Чиганова С. Д. Формирование убеждения суда первой инстанции в исковом производстве: дис. ... канд. юрид. наук. Томск, 1985. С. 67-93. **21.** Болтуев С. Ш. Проблема доказывания в гражданском судопроизводстве: дис. ... канд. юрид. наук. Душанбе, 1985. С. 153-177. **22.** Барашков С. А. Достоверность и вероятность в советском гражданском процессе: дис. ... канд. юрид. наук. Ленинград, 1986. С. 122-148. **23.** Ташназаров С. А. Подготовка гражданских дел к судебному разбирательству: дис. ... канд. юрид. наук. Ташкент, 1988. 187 с. **24.** Голошвили Г. А. Своевременное рассмотрение гражданских дел в суде и процессуальные средства его обеспечения: дис. ... канд. юрид. наук. Тбилиси, 1988. С. 75-91. **25.** Филиппов П. М. Проблемы теории судебной защиты: дис. ... д-ра юрид. наук. Волгоград, 1988. С. 227-258. **26.** Трубников П. Я. Защита гражданских прав в суде. Москва: Юрид. лит., 1990. С. 33-40. **27.** Жилин Г. А. Подготовка гражданских дел к рассмотрению в суде кассационной инстанции. дис. ... канд. юрид. наук. Екатеринбург, 1991. 207 с. **28.** Світлична Г. О. Підготовка до судового розгляду справ окремого провадження: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 1997. 24 с. **29.** Рожнов О. В. Принцип оперативності в цивільному процесуальному праві: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Харків, 2000. С. 12. **30.** Бондаренко-Зелінська Н. Л. Підготовка цивільних справ до судового розгляду як стадія цивільного процесу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2007. 20 с. **31.** Олійник А. С. Аналіз питань, які виникають при застосуванні норм ЦПК України, що регулюють провадження у цивільній справі до судового розгляду та проведення попереднього судового засідання. *Судова апеляція*. 2009. С. 58-76. **32.** Стоянова Т. А. Визначення та місце стадії провадження у справі до судового розгляду в цивільному процесі України. *Актуальні проблеми держави і права*. 2011. С. 405-411. **33.** Тимченко Г. П. Принципи цивільного та адміністративного судочинства в Україні: проблеми теорії і практики: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. Київ, 2012. С. 22-23. **34.** Нікітенко Р. С. Окреме провадження у справах про розірвання шлюбу: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2014. С. 13. **35.** Косовський Л. М. Забезпечення примирення сторін як

основна мета стадії підготовки справи з іноземним елементом до судового розгляду. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія Право. Вип. 29. Ч. 2. Т. 3. 2014. С. 41-47. **36.** Гузь Л. Є., Лайкова М. С. Підготовка справ про спадкування до судового розгляду. Харків: Фактор, 2014. 80 с. **37.** Кашперська Т. Ц. Окреме провадження у справах про встановлення фактів, що мають значення для охорони сімейних прав і інтересів: дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. С. 122-137. **38.** Доманська М. І. Провадження у справах про зміну правового статусу фізичної особи в цивільному процесі України: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2015. С. 12. **39.** Зражевська Н. О. Провадження з підготовки цивільної справи до розгляду в судах апеляційної та касаційної інстанцій. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2015. Вип. 2 С. 29-35. **40.** Фесик К. О. Захист колективних прав і інтересів у порядку цивільного судочинства: автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Київ, 2017. С. 11. **41.** Джавадов Х. А. Проблеми ефективності цивільного судочинства. Київ: Вид-во «Юридична думка», 2018. С. 203-251.

References

1. Ryndziunskiy H. Tekhnika hrazhdanskogo protsessa prymenitelno k Hrazhdanskomu protsessualnomu kodeksu RSFSR. Moskva: Yuryd. Yzd-vo NKIU, 1924. **2.** Yudelson K. S. Predvartelnaia podgotovka dela v sovetskom hrazhdanskom protsesse. Moskva: Yuryd. yzd-vo Mlu SSSR, 1948. 30 с. **3.** Puchynskiy V. K. Podgotovka hrazhdanskykh del k sudebnomu razbyratelstvu. Moskva: Hosiuryzdat, 1962.90 s. **4.** Kleinman A. F. Noveishye techeniya v nauke sovetskogo hrazhdanskogo protsessualnogo prava. Ocherky po ystorii. Moskva: Yzd-vo Mosk. un-ta, 1967. S. 58-71. **5.** Kleinman A. F. Nekotorye teoreticheskiye voprosy podgotovky dela y sudebnogo razbyratelstva v sovetskom hrazhdanskom protsesse. *Voprosy sovetskogo gosudarstva i prava*: Seriya yuryd., vyp. 8, ch. 3. Trudy Yrkutskogo unyversyteta. T. 45 / Redkol.: Arsenev V.D., Vyttbenberh H.B., Yvanov O.V., Krylova Z.H., Nyzhechek V.Y., Perttsyk V.A. (Otv. red.) Yrkutsk, 1967. С. 74-94. **6.** Kovyna V. F. O zadachakh podgotovky hrazhdanskogo dela k sudebnomu razbyratelstvu: Sb. aspirantskykh rabot. Vyp. 11 / Otv. red.: Semenov V.M.; Redkol.: Abdulla F.S., Volozhanyan V.P., Halyakbarov R.R., Hlazyryn F.V., Davydov P.M., Kofman V.Y., Lyvchak B.F., Melekhov A.K., Nedoboeva A.E., Petryshcheva H.Y., Prokhorov V.T., Svyntyn A.Y., Cherdantsev A.F. Sverdlovsk, 1970. S. 160-167. **7.** Tobolovskaia M. Podgotovka advokata k sudebnomu razbyratelstvu po hrazhdanskomu delu. Sovetskaiia yustytzia. № 2. S. 8-9. **8.** Podgotovka hrazhdanskykh del k sudebnomu razbyratelstvu / Sost.: Andreev A.P., Barynov N.N., Vdovyn V.M., Krasyl'nykov V.Y., Levycheva A.H., Nykolaeva V.A., Serov V.M., Sydorov M.P., Frolova A.V.; Pod red.: Cherviakov K.K. Saratov: Yzd-vo Sarat. un-ta, 1971. 93 с. **9.** Elyseikyn P. F. Sudebnoe ustanovlenye faktov, ymeiushchykh yurydicheskoe znachenye. Moskva: Yuryd. lyt., 1972. S. 62-66. **10.** Kайhorodov V. D. Protsessualnye osobennosti sudebnogo rassmotreniya del ob ustanovlenii faktov, ymeiushchykh yurydicheskoe znachenye. Sverdlovsk: Yzd-vo Sverd. yuryd. yn-ta, 1987. S. 39-48. **11.** Lokov V. Y. Zashchita chesty y dostoinstva hrazhdan y orhanyzatsyi v hrazhdanskom sudoproizvodstve: dys. ... kand.

yuryd. nauk. Lenynhrad, 1988. S. 91-99. **12.** Hros L. A. Protssesualnye osobennosti rassmotreniya y razresheniya trudovykh del. Moskva: VLUZY, 1985. S. 48-54. **13.** Koliadko Y. N. Sudoproyzvodstvo po zhalobam na postanovleniya po delam ob admynstratyvnykh pravonarusheniakh: dys. ... kand. yuryd. nauk. Mynsk, 1986. S. 134-150. **14.** Kudriashov A. Y. Pravovoe polozhenye lyts, uchastvuiushchyykh v delakh, voznikaiushchyykh yz admynstratyvno-pravovykh otnosheni: dys. ... kand. yuryd. nauk. Moskva, 1983. S. 143-153. **15.** Bohatyrev N. Y. Sudoproyzvodstvo po delam ob otobranii detei u rodytelei bez lysheniya rodytelskyykh prav: dys. ... kand. yuryd. nauk. Saratov, 1989. S. 94-120. **16.** Halytskyi L. V. Proyzvodstvo po hrazhdanskym delam v Verkhovnom sude SShA: dys. ... kand. yuryd. nauk. Moskva, 1984. S. 135-148. **17.** Airyian K. S. Podgotovka hrazhdanskyykh del k razbyratelstvu v anghlyiskom sude: dys. ... kand. yuryd. nauk. Moskva, 1989. 177 s. **18.** Khalubynska E. Uchastye obshchestvennosti v hrazhdanskom protsesse po sovetskomu y polskomu pravu: dys. ... kand. yuryd. nauk. Mynsk, 1991. S. 65-81. **19.** Lapyn B. N. Effektyvnost prymereniya norm hrazhdanskoho protsessualnogo prava v stadyi podgotovky del k sudebnomu razbyratelstvu: dys. ... kand. yuryd. nauk. Lenynhrad, 1980. 186 c. **20.** Chyhanova S. D. Formyrovanye ubezhdeniya suda pervoi ynstantsyy v yskovom proyzvodstve: dys. ... kand. yuryd. nauk. Tomsk, 1985. S. 67-93. **21.** Boltuev S. Sh. Problema dokazvaniya v hrazhdanskom sudoproyzvodstve: dys. ... kand. yuryd. nauk. Dushanbe, 1985. S. 153-177. **22.** Barashkov S. A. Dostovernost y veroiatnost v sovetskom hrazhdanskom protsesse: dys. ... kand. yuryd. nauk. Lenynhrad, 1986. S. 122-148. **23.** Tashnazarov S. A. Podgotovka hrazhdanskyykh del k sudebnomu razbyratelstvu: dys. ... kand. yuryd. nauk. Tashkent, 1988. 187 s. **24.** Holoshvyly H. A. Svoevremennoe rassmotrenye hrazhdanskyykh del v sude y protsessualnte sredstva eho obespecheniya: dys. ... kand. yuryd. nauk. Tbyl'sy, 1988. S. 75-91. **25.** Fylyppov P. M. Problemy teoryi sudebnoi zashchyty: dys. ... d-ra yuryd. nauk. Volhohrad, 1988. S. 227-258. **26.** Trubnykov P. Ya. Zashchyta hrazhdanskyykh prav v sude. Moskva: Yuryd. lyt., 1990. S. 33-40. **27.** Zhylyn H. A. Podgotovka hrazhdanskyykh del k rassmotreniyu v sude kassatsyonnoi ynstantsyy. dys. ... kand. yuryd. nauk. Ekaterynburh, 1991. 207 c. **28.** Svitlychna H. O. Pidhotovka do sudovoho rozghliadu sprav okremoho provadzhennia: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv, 1997. 24 s. **29.** Rozhnov O. V. Pryntsyp operatyvnosti v tsyvilnomu protsessualnomu pravi: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kharkiv, 2000. S. 12. **30.** Bondarenko-Zelinska N. L. Pidhotovka tsyvilnykh sprav do sudovoho rozghliadu yak stadiia tsyvilnogo protsesu: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2007. 20 s. **31.** Oliinyk A. S. Analiz pytan, yaki vynykaiut pry zastosuvanni norm TsPK Ukrainy, shcho rehuliuuiut provadzhennia u tsyvilnii spravi do sudovoho rozghliadu ta provedennia poperednogo sudovoho zasidannia. *Sudova apeliatsiia*. 2009. S. 58-76. **32.** Stoianova T. A. Vyznachennia ta mistse stadii provadzhennia u spravi do sudovoho rozghliadu v tsyvilnomu protsesi Ukrainy. *Aktualni problemy derzhavy i prava*. 2011. S. 405-411. **33.** Tymchenko H. P. Pryntsypy tsyvilnogo ta administratyvnoho sudochynstva v Ukraini: problemy teorii i praktyky: avtoref. dys. ... d-ra yuryd. nauk. Kyiv, 2012. S. 22-23. **34.** Nikitenko R. S. Okreme

provadzhenia u spravakh pro rozirvannia shliubu: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2014. S. 13. **35.** Kosovskiy L. M. Zabezpechennia prymyrennia storin yak osnovna meta stadii pidhotovky spravy z inozemnym elementom do sudovoho rozghliadu. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu*. Seriya Pravo. Vyp. 29. Ch. 2. T. 3. 2014. S. 41-47. **36.** Huz L. Ye., Laikova M. S. Pidhotovka sprav pro spadkuvannia do sudovoho rozghliadu. Kharkiv: Faktor, 2014. 80 s. **37.** Kashperska T. Ts. Okreme provadzhenia u spravakh pro vstanovlennia faktiv, shcho maiut znachennia dlia okhorony simeinykh prav i interesiv: dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2015. S. 122-137. **38.** Domanska M. I. Provadzhennia u spravakh pro zminu pravovoho statusu fizychnoi osoby v tsyvilnomu protsesi Ukrainy: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2015. S. 12. **39.** Zrazhevska N. O. Provadzhennia z pidhotovky tsyvilnoi spravy do rozghliadu v sudakh apeliatsiinoi ta kasatsiinoi instantsii. *Naukovyi visnyk publichnoho ta pryvatnoho prava*. 2015. Vyp. 2 S. 29-35. **40.** Fesyk K. O. Zakhyst kolektyvnykh prav i interesiv u poriadku tsyvilnoho sudochynstva: avtoref. dys. ... kand. yuryd. nauk. Kyiv, 2017. S. 11. **41.** Dzhavadov Kh. A. Problemy efektyvnosti tsyvilnoho sudochynstva. Kyiv: Vyd-vo «Iurydychna dumka», 2018. S. 203-251.

Shapoval Mykola. Postgraduate Student of Sumy National Agrarian University. State of the scientific development of the problem of preparation of the case for trial in civil proceedings

The article is devoted to the study of the state of scientific development of the problem of preparation of the case for trial in civil proceedings. The author argues that civil justice reforms will only succeed if they are based on a strong foundation of comprehensive scientific knowledge, substantiation of the need for radical changes in the model of justice in civil cases, understanding of the legal and social consequences of their implementation. The analysis of the state of doctrinal elaboration of the problem occupies a special place in the structure of the study of the preparation of the case for trial. The demand for such a study is due, among other things, to the importance of preserving the continuity of civilistic scientific thought, on the one hand, and the reassessment of the rich heritage of domestic civil procedural science, on the other.

The scientific work substantiates that the codification of the Soviet civil procedural legislation and the introduction of the new Civil Procedure Code of the USSR in 1963 gave a significant impetus to the development of new knowledge. Process scientists of the studied period analyzed the nature and importance of preparing the case for trial, its place in the civil process, and the sequence of actions taken. In addition, scientific studies have touched upon the subject of the peculiarities of the preparation of different categories of civil cases and in different types of legal proceedings, as well as the application of civil procedural rules, depending on the stage of preparation of the case for trial. Legal scholars have also paid special attention to foreign civil litigation, beginning to form an independent line of research in comparative civil proceedings. Undoubtedly, the civic doctrine has been enriched by comparative studies of the preparation of civil cases for consideration in foreign countries, and not only in the socialist camp.

The researcher notes that such an acquisition of procedural thought creates the necessary basis for further study of the institutions and stages of the civil process today. There is no way that scientific work can be dismissed, on the contrary, the tasks of modern legal science and practice are to give them a comprehensive and objective assessment. In view of this, it is legitimate to refer to the achievements of today's procedural science and to determine what has already become over time both the basis and the heritage of civil procedural thought.

Modern procedural science has investigated the procedural and legal nature of the process of preparation of civil cases for trial and its place in the structure of the civil process. The conclusion is substantiated that the process of preparation of the case for consideration is an independent mandatory stage of all types of civil proceedings: litigation proceedings, special proceedings, writ proceedings; proceedings before the court of first instance, appeal and cassation proceedings. Particular attention is paid to the goals and tasks set before the court in the preparation of civil cases for trial by the persons involved in the case and by other participants in the civil process. The researcher points out the peculiarities of the procedural form of preparation of civil cases for trial in litigation proceedings, special proceedings and writ proceedings. Preparation of civil cases for trial is a procedural activity carried out not only by judges but also by other subjects of civil procedural relations.

The given bibliography indicates a stable scientific interest in the problem of preparatory procedures and the prospect of further research of the process of preparation of the case for trial. Moreover, this is important in the context of a significant update of the civil procedural legislation and the search for a new concept of functioning of justice in civil cases.

Key words: preparation of civil cases for trial, court, participants in the process, lawsuit, stage of the civil process.

УДК 347.1

DOI: 10.33663/1563-3349-2019-85-158

О. В. ЮВЧИЦЯ

ОСМИСЛЕННЯ ПРИНЦИПУ НЕЗАЛЕЖНОСТІ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ: СУДДЯ ЧИ СУД?

Досліджено концепції сприйняття принципу незалежності у цивільному процесі. Зроблено висновок про те, що первинне значення принципу незалежності суддів означає незалежну процесуальну діяльність при здійсненні пра-

© ЮВЧИЦЯ Ольга В'ячеславівна – аспірантка кафедри цивільного процесу Національного університету «Одеська юридична академія»; ORCID 0000-0001-7927-2129; e-mail oburavlyova.12@gmail.com